

1 לטעות ולומר שהאומר 'ערך חציו' משלם רק חצי, כמו באומר 'חצי
 2 ערכי, תיקנו שלעולם משלם ערך שלם.
 3 שנינו במשנה: האומר חצי דמי עלי, נותן חצי דמיו בו' דמי חציו
 4 עלי, נותן דמי כולו.
 5 שואלת הגמרא: מאי טעמא - מדוע הנודר ליתן את דמי חציו חייב
 6 ליתן את דמי כולו. והרי אף שדרשנו לעיל מלשון 'נפשות' שבפסוק
 7 שהמערך את חצי גופו חייב בערך כולו, וזה לגבי ערכין, שנאמר
 8 בהם 'בערך נפשות', ומנין שאף לגבי הנודר דמים כן הוא הדין.
 9 משיבה הגמרא: בפסוק זה (ויקרא כו ב) 'נדר בערךך נפשות פתוב',
 10 והקישוה התורה נדרים לערכין, כשם שבערכין לומדים מלשון
 11 'נפשות' שהמערך אבר שהנשמה תלויה בו חייב בערך כולו, אף
 12 לגבי הנודר דמי אבר שהנשמה תלויה בו, נותן דמי כולו. וכיון
 13 שבחצי גופו יש אברים שהנשמה תלויה בהם, חייב בדמי כולו.
 14 שנינו במשנה: זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו.
 15 מבאר הגמרא: כלל זה אמרה המשנה, לאתווי - להביא ולרבות
 16 את הנודר דמי רגלו מן הארבוכה ולמעלה, שזהו אבר שהנשמה
 17 תלויה בו, שמביא את דמי כולו.
 18 הגמרא מביאה בריתא בענין מחלוקת רבי מאיר וחכמים שהובאה
 19 לעיל, במערך דבר שאין לו ערך מן התורה: תנו רבנן, המערך חצי
 20 ערך כלי, שיש בוה שתי חציו, גם שלכלי אין ערך מן התורה
 21 כלל, וגם שהתחייב רק בחצי ערכו, רבי מאיר אומר נותן דמיו -
 22 דמי חצי הכלי. וחכמים אומרים, לא אומר כלום, ופטור לגמרי.
 23 הגמרא מבאר את הברייתא. מספרת הגמרא: רבא חלש - נעשה
 24 חולה, עול לגביה - באו אליו לבקר אביו ורבנן - ובני הישיבה,
 25 ויתבי וקאמר - והיו יושבים ודנים בברייתא הזו, והקשו עליה כר,
 26 בשלמא - מובנים דברי רבי מאיר, דקסבר שאין אדם מוציא דבריו
 27 לבטלה, לא שנא כולו ולא שנא חציו - ואין חילוק אם התחייב
 28 בערך כל הכלי או בערך חציו, לעולם חלים דבריו, כיון שהוא יודע
 29 שאין ערך לכלי, וכונתו לידור את דמיו, שנדר זה מועיל אף לגבי
 30 כלי, והשמיע רבי מאיר דין זה בחציו, שאף על פי שאין דרך לידור
 31 חצי כלי, מחייבים אותו, וכל שכן שאם נדר את כל הכלי, שהועילו
 32 דבריו. אלא רבנן, מאי קסברי - מה הם סוברים בנידון זה, אי - אם
 33 הם סוברים שאדם מוציא דבריו לבטלה, אם כן אפילו אם התחייב
 34 בערך הכלי כולו נמי - גם כן לא חלו דבריו, ומדוע אמרו את דינם
 35 באופן שהעריך את חציו. ואי הם סוברים כרבי מאיר, שאין אדם
 36 מוציא דבריו לבטלה, אפילו אם העריך את חציו נמי - גם כן יחולו
 37 דבריו, וכדברי רבי מאיר בברייתא.
 38 אמר להו (רבא ואביו), רבנן דהכא - רבנן שבברייתא זו, כרבי
 39 מאיר סברי לה, וסברי לה - אך הם סוברים גם כרבי שמעון. וביאר
 40 את דבריו, סברי לה כרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו
 41 לבטלה, ולכן אם היה אומר ערך כלי שלם עלי, היה חייב בדמי כולו,
 42 ואולם סברי לה כרבי שמעון, דאמר (מנחות קג.) לגבי הנודר
 43 להביא מנחה מדשעורים, שפטור לגמרי, כיון שאין מביאים מנחה מן
 44 השעורים, ואין אומרים שיתחייב במנחה מן החיטין, כיון ש'שלא
 45 התנדב בדרך המתנדבים', ואף כאן, כוליה, אורחיה לאיתנדובי -
 46 כלי שלם, דרך להתנדב להקדש, אבל פלגיה - חצי כלי, לאו
 47 אורחיה לאיתנדובי - אין הדרך להתנדב, ולכן סוברים חכמים
 48 בברייתא זו שאם העריך חצי כלי, פטור לגמרי.
 49 שנינו במשנה: האומר ערפו של פלוני עלי, ומת הנודר בו והנידר,
 50 יתנו היורשים.
 51 שואלת הגמרא: מאי ניהו - באיזה אופן עוסקת המשנה, הרי בודאי
 52 זהו באופן שעמד בדין קודם שמת, וכמו שהעמדנו את הרישא בעמד
 53 בדין, שאם לא כן לא היו היורשים חייבים לשלם את חובו, ואם כן
 54 היינו תף - זהו אותו אופן האמור ברישא לגבי המערך את עצמו,
 55 שאם אמר ערכי עלי ומת, יתנו היורשים. משיבה הגמרא: אכן, לגבי
 56 הערכה אין חידוש בדין זה, וכיפא אצטרף ליה - הוצרכה המשנה
 57 להשמיע דין זה בסיפא, לגבי חיוב דמים, שהאומר 'דמיו של פלוני
 58 עלי, ומת הנודר, יתנו היורשים',

1 וחייבוהו, חייבים היורשים לשלם.
 2 שנינו במשנה: האומר ערך ידי ורגלי עלי וכו' לא אמר כלום.
 3 הגמרא מבאר שדין זה שנוי במחלוקת תנאים: אמר רב גידל, אמר
 4 רב, ונותן דמיה - חייב הנודר ליתן את ערך היד או הרגל שהתחייב.
 5 תמדה הגמרא: והאי - והרי 'לא אומר כלום' קתני במשנה, וכיצד
 6 אמר רב שעליו ליתן את דמיה. מתרצת הגמרא: מה ששנינו במשנה
 7 שלא אומר כלום, היינו לרבנן, האומרים שאדם מוציא דבריו
 8 לבטלה, כיון שלא איתנה כוונתו להתחייב אלא כפי דיני ערכין
 9 האמורים בתורה, ואין ערך בתורה אלא לאדם. ומה שאמר רב
 10 ש'נותן דמיה' היינו לרבי מאיר, הסובר שאין אדם מוציא דבריו
 11 לבטלה, וכיון שידע שמן התורה אין ערך לאבר בודד, היתה כוונתו
 12 להתחייב בדמי אותו אבר, והרי הוא כאומר 'דמי ידי עלי', שחייב את
 13 דמיה.
 14 שואלת הגמרא: מדוע הוצרך רב לומר זאת כאן, והאי אמהה קדא
 15 זמנא - הרי כבר אמר זאת פעם אחת, דאמר רב גידל אמר רב, אף
 16 שאמרה תורה את דיני ערכין רק בבני אדם, ולא בבעלי חיים ולא
 17 בכלים, מכל מקום 'האומר ערך כלי זה עלי', נותן דמיו, והיינו
 18 כשיטת רבי מאיר, שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, והיתה כוונתו
 19 להתחייב בדמי הכלי, וכאומר 'דמי כלי עלי'.
 20 משיבה הגמרא: מהו דתימא - היית סבור לומר, התם, לגבי מעריך
 21 כלי, הוא - זהו הטעם שסובר רבי מאיר שחייב בנתינת דמי הכלי,
 22 כיון דכל אדם יודע שאין ערך לכלי, ונדר בדעתו ואמר לשם דמים
 23 - והתכוין שיחול חיובו לפי שווי הכלי, וכאילו אמר 'דמי הכלי עלי'.
 24 אבל הכא - כאן, לגבי מעריך אחד מאבריו, יש לומר דמיטעא קמעי
 25 - הוא טועה בדעתו, דסבר, כי היכי דאיכא - כמו שיש אפשרות
 26 להתחייב ב'ערך ראשי' ו'ערך כפירי', איכא נמי - כך יש גם
 27 אפשרות להתחייב ב'ערך יד' ו'ערך רגלי', ואינו יודע את החילוק
 28 בין אבר שהנשמה תלויה בו לאבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל
 29 'דמי' לא קאמר - אך אין כוונתו להתחייב בדמי האבר. קא משמע
 30 לן - לכן הוצרך רב להשמיע אף כאן שדעת רבי מאיר האומר ערך
 31 ידי או ערך רגלי עלי נותן את דמיה.
 32 שנינו במשנה: האומר ערך ראשי ו'ערך כפירי עלי, נותן ערך כולו.
 33 שואלת הגמרא: מאי טעמא - מה הטעם לכך שהמערך אבר
 34 שהנשמה תלויה בו חייב את ערך כל גופו. משיבה הגמרא: לשון
 35 'נפשות' קאמר דהמנא - אמרה התורה, שנאמר (ויקרא כו ב) 'איש
 36 פי יפלא נדר בערךך נפשת לה', והיינו שחיוב הערך הוא כשמחתיב
 37 בערך הנפש, וכל אבר שהנשמה תלויה בו נחשב כ'נפש', והמערך בו
 38 חייב בערך כולו.
 39 שנינו במשנה: זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך
 40 כולו.
 41 מבאר הגמרא: אף שכבר נאמר שהמערך את ראשו או כבידו חייב
 42 בערך כולו, נקטה המשנה כלל זה, לאתווי - לרבות את המערך את
 43 רגלו מן הארבוכה ו-הברך ולמעלה, שמקום זה נחשב כאבר
 44 שהנשמה תלויה בו, וחייב בדמי כולו.
 45 שנינו במשנה: האומר חצי ערכי עלי, נותן חצי ערכו בו'.
 46 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדין זה: תנו רבנן, האומר חצי ערכי
 47 עלי, נותן חצי ערכו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, לוקה ונותן ערך
 48 שלם.
 49 תמדה הגמרא: לרבי יוסי ברבי יהודה, 'לוקה', אמאי - מדוע הוא
 50 חייב מלקות, וכי איזה איסור עבר בכך שהתחייב בחצי ערכו. מתרצת
 51 הגמרא: אמר רב פפא, אין הכוונה למלקות הגוף, אלא לוקה
 52 בממונו בכך שעליו לשלם ערך שלם.
 53 מבררת הגמרא: מאי טעמא - מדוע מחייבו רבי יוסי ברבי יהודה
 54 לשלם ערך שלם, והרי אמר רק 'חצי ערכי עלי'. מבאר הגמרא:
 55 אמנם מעיקר הדין אינו חייב אלא חצי ערכו, אך דין זה הוא גזירה,
 56 שגורו כן חכמים באומר 'חצי ערכי', שישלם ערך שלם, אטו -
 57 משום האומר 'ערך חציו', ו'ערך חציו הרי הוי דבר שהנשמה תלויה
 58 בו, וחייב בו בערך שלם, וכמו שהתבאר במשנתנו, וכדי שלא יבואו

43 שור זה עלי, וכדברי רב חייא בר רב.
 44 מבארת הגמרא את קשייתה מהברייתא: **וְהָא מְדַסְפָּא דְקָאָמֵר דְּמִי**
 45 **– והרי מכך שבסיפא של הברייתא מדובר באופן שאמר 'דמי שור זה**
 46 **עלי, וכמו שיובא להלן, אם כן משמע שברישא מדובר באופן דלא**
 47 **קָאָמֵר דְּמִי. דְּקֵתְנִי סִיפָא, האומר 'דמי שור עולה, השור הולך,**
 48 **וְאִין מוּעֲלִין בּוּ – המשתמש בו אינו עובר משום איסור מעילה, כיון**
 49 **שכוונתו היתה להקדיש את דמי השור בלבד, לאחר שימכרנו. מַת**
 50 **השור אִו נִנְבֵב, אינו חייב בַּאֲחֵרִיּוֹתוֹ, כיון שנדר רק שלאחר מכירתו**
 51 **יתן את דמיו להקדש, וכיון שלא מכרו, אינו חייב בדמיו. אֲבָל אם**
 52 **מכרו, עליו ליתן את המעות להקדש, וחייב בַּאֲחֵרִיּוֹת דְּמִי, שאם**
 53 **יארדו המעות חייב להביא מעות אחרים. ועל כל פנים משמע**
 54 **שברישא מדובר באופן שאמר 'שור זה עלי עולה, ובוזה חייב**
 55 **באחריותו, ושלא כדברי רב חייא בר רב.**
 56 מתרצת הגמרא: באמת גם ברישא וגם בסיפא מדובר באופן דְּקָאָמֵר
 57 'דמי, והחילוק ביניהם, שברישא מדובר באופן דְּאָמֵר ('יקדיש)
 58 ['קדש] השור לדמיו – יהא השור עצמו קדוש לענין דמיו, שימכר
 59 ויהיו דמיו קדושים, וכיון שהקדיש את השור עצמו, חייב באחריותו.
 60 וְסִיפָא, מדובר דְּקָאָמֵר 'לְכַשְׁבֵּיאוֹ דְּמִי יְקַדְּשׁוּ – כשאמכרנו ואקבל
 61 את דמיו, יהיו הדמים קדושים, ולכן אינו חייב באחריות השור, עד
 62 שיבואו דמיו לידו, אך אם אבד או מת קודם לכן, אינו חייב
 63 באחריותו.
 64 מקשה הגמרא על תירוץ זה: כיצד יתכן להעמיד את הברייתא באופן
 65 שהקדיש את דמי המכירה לאחר שיקבלם, וְהָא – והרי אין אָדָם
 66 מְקַדְּשֵׁי דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, וכיצד חלה הקדשתו על דמים שעדיין
 67 לא באו לידו. מתרצת הגמרא: אָמֵר רַב יְהוּדָה, אָמֵר רַב, הָא מְנִי
 68 – כדעת מי נשנתה הברייתא, כרבי מאיר היא, דְּאָמֵר, אָדָם מְקַדְּשֵׁי
 69 דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, וממילא חלה הקדשתו על דמי השור, הגם
 70 שעדיין לא באו לידו.
 71 הגמרא מביאה לשון אחרת בדרך הבאת תירוץ זה: אִיכָא דְּאָמְרֵי –
 72 יש אומרים שכך נשנה תירוץ זה, אָמֵר לִיה רַב פִּפְּא לְאִבִּי, וְאָמְרֵי
 73 לָהּ – ויש אומרים שאמר כן רמי בר חמא לרב הסדא, כְּמָאֵן –
 74 כדעת מי סוברת הברייתא, ודאי כרבי מאיר, דְּאָמֵר אָדָם מְקַדְּשֵׁי
 75 דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם. אָמֵר לִיה אֲבִי, או רב חסדא, וְאִלָּא כְּמָאֵן –
 76 וכי ניתן להעמיד את הברייתא כתנא אחר, והרי ודאי כרבי מאיר
 77 היא, שאם לא כן כיצד יכול להקדיש את דמי המכירה קודם שבאו
 78 לידו.
 79 הגמרא מביאה לשון אחרת שמביאה את דברי רב יהודה ואבי לגבי
 80 ברייתא אחרת: וְאִיכָא דְּפִתְנֵי לָהּ אָהָא – יש שונים את דברי
 81 האמוראים לגבי ברייתא זו, הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ, וְנִתְנָעַע הַבֵּית
 82 בְּנִגְעַ צֶרַעַת, אָף עַל פִּי שְׁחֵלְמוֹ [–טימאן] הַכֹּהֵן, ויש לנתן עתה את
 83 הבית, אָמֵר לוֹ הַמְשַׁכֵּיר לְשׁוֹכֵר 'חֵרִי שְׁלָף לְפָנֶיךָ, ואין המשכיר
 84 צריך להעמיד לו בית אחר. אבל אם נִתְנָעַ, חייב המשכיר להעמיד
 85 לוֹ בֵּית אַחֵר, כיון שאנו אומרים שמזלו של המשכיר גרם לנגע זה,
 86 שנחדש על גזל או צרות עין.

1 שאם לא היתה המשנה משמיעה זאת, מהו דְּתִימָא – היית סבור
 2 לומר דְּפִינָן דְּלֵא אֲמַדוּהוּ לאותו פלוני בעוד שהנדר חי, לֵא
 3 אִישְׁתַּעְבַּד נְכֵסִי – לא השתעבדו נכסיו של הנדר, ואין היורשים
 4 חייבים לשלם את נדרו, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – השמיעה לנו המשנה, דְּפִינָן
 5 דְּעַמְדֵי בְּדִין, וחיבובו לשלם, אִישְׁתַּעְבַּדוּרִי אִישְׁתַּעְבַּד נְכֵסִי –
 6 השתעבדו נכסיו לשלם כפי שישמו את הנדר, וְאִוְמַדְּנָא זו של
 7 הנדר, רק גְּלוּנֵי מִלְתָּא בְּעֵלְמָא הוּא – אינה אלא גילוי ובידור מה
 8 הוא סך חיובו מחמת הנדר, אך אין זה חיוב חדש שחל עליו לאחר
 9 זמן, וכיון שכך נמצא שבעודו חי היו נכסיו משועבדים לתשלום נדרו,
 10 ואף שמת חייבים יורשיו לשלם את חובו.

משנה

11 משנתנו עוברת לדון בחילוק בין מקדיש בהמה או חפץ מסוימים,
 12 לבין המחייב את עצמו בדמיהם: האומר על שורו 'שור זה עולה',
 13 וכן האומר על ביתו 'בית זה קרבן' – וקודש לבדק הבית, וְמַת
 14 הַשּׁוֹר, וְנִפְל הַבַּיִת, פְּטוֹר מִלְשָׁלֵם להקדש את דמי השור או הבית,
 15 כיון שלא התכוין לחייב את עצמו בכלום, אלא להקדיש שור או בית
 16 מסוימים אלו, וכיון שמת השור או נפל הבית הרי ההפסד של הקדש.
 17 אבל אם אמר 'שור זה עלי עולה, וְבֵית זה עלי קרבן, הרי חייב
 18 את עצמו בכך, ולכן אם מת השור וְנִפְל הַבַּיִת, חַיִּיב לְשָׁלֵם את
 19 שוים.

גמרא

21 שנינו במשנה: 'האומר שור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן, מת
 22 השור ונפל הבית, חייב לשלם'. הגמרא מבארת באיזה אופן עוסקת
 23 המשנה: אָמֵר רַב חֵיטָא בְּרַב רַב, לֵא שְׁנֵי דִין זֶה, שחייב בדמי השור
 24 או הבית, אֲלֵא באופן דְּאָמֵר 'דמי שור זה עלי עולה, דכיון שחייב
 25 את עצמו בדמי השור, אף אם אבד השור חייב לשלם את דמיו. אֲבָל
 26 אם אָמֵר 'שור זה עלי עולה, כפשטות לשון המשנה, פִּינָן דְּאָמֵר
 27 'שור זה, וְמַת הַשּׁוֹר, אִינוֹ חַיִּיב בַּאֲחֵרִיּוֹתוֹ, ואף שאמר 'עלי, אין
 28 כוונתו שאם ימות השור יתחייב להביא את דמיו, אלא 'עלי להביאו'
 29 קָאָמֵר – כוונתו שיהיה מוטל עליו החיוב להביאו לבית המקדש
 30 ולהקריבו, ולכן אם מת אינו חייב באחריותו.
 31 הגמרא מקשה מברייתא על דברי רב חייא בר רב: מִיִּתְיָבִי, שנינו
 32 בברייתא, האומר 'שור זה עולה, הרי השור הקדש, ומועלין בו –
 33 והמשתמש בו עובר באיסור מעילה. אם מת השור אִו נִנְבֵב, אִינוֹ
 34 חַיִּיב בַּאֲחֵרִיּוֹתוֹ, כיון שלא התחייב בדמי השור. אבל אם אמר 'שור
 35 זה עלי עולה, השור הקדש ומועלין בו, ואם מת אִו נִנְבֵב חַיִּיב
 36 בַּאֲחֵרִיּוֹתוֹ, והיינו שלא כדברי רב חייא בר רב, שהאומר 'שור זה עלי
 37 עולה, אינו חייב באחריותו.
 38 תמזה הגמרא על הקושיא: וְמִי אֵלִימָא מְפַתְנֵינֵין – וכי ברייתא זו
 39 חזקה ועדיפה ממשנתנו, שאף בה נאמרה לשון זו, דְּאִוְקִימָנָא
 40 דְּקָאָמֵר דְּמִי – והעמדנו את המשנה באופן שאמר 'דמי שור זה עלי,
 41 וְהָא נְמִי – אף כאן, בברייתא זו, יש להעמידה באופן דְּקָאָמֵר דְּמִי

המשך ביאור למס' ערכין ליום שישי עמ' ב

8 לקנות קרקע הנמכרת לפרעון כתובת אשה, דְּשִׁקְלָהּ עַל יָד עַל יָד –
 9 כיון שהיא נוטלת את המעות מהלוקח מעט מעט, לפי שאינה סותרת
 10 ואינה מתעסקת עם המעות, אלא צריכה אותם להוצאותיה, ואינה
 11 צריכה את כל המעות בבית אחת. ועל ידי שיודיעו בעת ההכרזה
 12 לשם מה נמכרת הקרקע, יוכלו הקונים לדעת האם נוח להם בקניה
 13 זו, ויתרבו הקונים.

1 שיתן הלוקח את הדמים למלוה בפרעון חובו.
 2 מבררת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִימֵר – מדוע מכרזים שהמכירה היא על
 3 מְנַת לִיתָן לְאִשָּׁה בְּתוֹנְפָתָהּ, וְלִכְעַל חוֹב חוֹבָא. מבארת הגמרא:
 4 דְּאִיכָא דְּנִיחָא לִיה בְּכַעַל חוֹב – כיון שיש מי שנוח לו לקנות קרקע
 5 כדי לפרוע חוב, דְּמִיכָל בְּזוּזֵי – משום שבעל חוב אינו מקפיד על טיב
 6 המטבעות, ומוכן לקבל מטבעות שבורות וחסרות, שאין דרך
 7 הסוחרים להקפיד בכך. וְאִיכָא דְּנִיחָא לִיה בְּאִשָּׁה – ויש מי שנוח לו